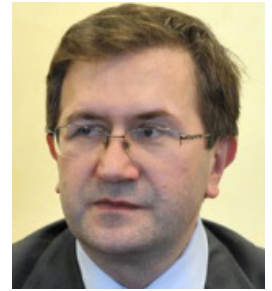

Uvodnik

Privreda Srbije je u 2017. godini ostvarila značajan napredak ka uspostavljanju makroekonomske stabilnosti, ali je rast privrede skroman, dok su znatnije reforme izostale. Jačanje makroekonomske stabilnosti se manifestuje kroz fiskalni suficit koji je ostvaren prvi put nakon duže od jedne decenije, stabilizaciju inflacije na niskom nivou, niske kamatne stope, smanjenje procenta loših kredita, itd. Ipak makroekonomska stabilnost još uvek je krhka jer su spoljni i javni dugovi i dalje visoki, a jačanje dinara utiče na ponovni rast spoljnog deficita.

Rast privrede Srbije u 2007 godine će biti ispod 2%, što je duplo sporije od prosečnog rasta zemalja Centralne i Istočne Evrope. Približno polovina zaostajanja za regionalnim prosekom može se objasniti lošim vremenskim prilikama, dok je polovina posledica fundamentalnih slabosti privrednog sistema i propusta u sprovođenju fiskalne politike, kao što je nesposobnost Vlade da realizuje planirane investicije i pokrene nove. Rast privrede Srbije u ovoj godini potvrđuje da je makroekonomska stabilnost neophodna, ali da nije dovoljna za snažan i dugoročno održiv rast privrede. Generalno, rast od 2% u 2017. godini je razočaravajući s obzirom na to da su međunarodne okolnosti bile izrazito povoljne – tražnja u evropskim privredama snažno raste, ponuda jeftinog kapitala je obilna, dok su cene na svetskim tržištima povoljne za Srbiju.

Napredak u reformama u Srbiji bio je relativno skroman, čemu je doprinelo održavanje predsedničkih izbora, a potom i rekonstrukcija Vlade. Određeni napredak je ostvaren u reformi poreske uprave i inspeksijskih službi, što se manifestuje u suzbijanju sive ekonomije i smanjenju troškova primene pripisa, kao i u oblasti privatizacije (Galenika) i restrukturiranja državnih preduzeća (Železnica). Međutim, u oblasti nezavisnosti pravosuđa, efikasnosti državne uprave, politike konkurencije i suzbijanju korupcije nije bilo приметnijeg napretka.

Rezultati privrede Srbije u 2018. godini zavisice kako od međunarodnih privrednih kretanja, tako i od unutrašnjih politika i privrednog ambijenta. Kretanja u svetskoj privredi daju okvir za rezultate koje je moguće ostvariti i malim privreda, ali od ekonomske politike i privrednog ambijenta zavisi da li će rezultati u nekoj zemlji bili pri dnu ili pri vrhu tog okvira. U 2017. godini opšte među-

narodne okolnosti su omogućile rast privreda zemalja centralne i istočne Evrope od oko 4%, ali od unutrašnjih politika je zavisilo da li je rast iznosio 3% ili 6%.

Na osnovu predviđanja relevantnih institucija u narednoj godini se očekuje nastavak povoljnih međunarodnih okolnosti za rast privrede Srbije. Najvažnije ekonomski partneri Srbije - članice EU, zemlje Regiona, Rusija i Turska, ostvariće visok rast BDP i domaće tražnje, čime se stvaraju povoljne okolnosti za rast srpskog izvoza. ECB najavljuje da će tokom naredne godine smanjiti obim primarne emisije, ali se ne očekuje povećanje kamatnih stopa, što stvara povoljne uslove za nastavak visokog priliva stranih direktnih investicija, kredita i dr. u Srbiju. Prema većini prognoza u narednoj godini se očekuje umeren rast cena energenta što znači da se ni sa te strane ne očekuje znatnije pogoršanje uslova za privredu Srbije.

Najavljena fiskalna i monetarna politika za narednu godinu podržavaju makroekonomsku stabilnost, što će povoljno uticati na rast privrede Srbije. Fiskalni deficit je planiran na 0,7% BDP zbog čega se očekuje dodatno smanjenje javnog duga u odnosu na BDP. Umereno povećanje ekspanzivnosti fiskalne politike u odnosu na ovu godinu će imati određeni uticaj na ubrzanje rasta privrede, naročito u segmentu rasta javnih investicija. Ipak, nije izvesno da li će se planirao povećanje javnih investicija realizovati sa obzirom na to da već nekoliko godina uzastopno javne investicije značajno podbacuju u odnosu na plan. Nastavak prakse uzimanja velikog dela dividendi javnih preduzeća nepovoljno će uticati na rast privrede jer se sredstva koja su namenjena za investicije, kroz fiskalnu politiku, preusmeravaju skoro u celini u tekuću potrošnju. Sa stanovišta rasta privrede dobro je što se povećava neoporezivi deo zarade, mada je relativno visoko povećanje plata u sektoru države, onemogućilo znatnije poresko rasterećenje privrede. U oblasti monetarno-kreditne politike očekuje se zadržavanje kamatnih stopa na niskom nivou, što bi trebalo da poveća spremnost privrede za uzimanjem kredita. Osim toga na rast kreditne aktivnosti povoljno će uticati napredak u rešavanju problema loših kredita tokom 2017. godine.

Od ključne važnosti je da se najavljene politike realizuju i nakon isteka aranžmana sa MMF, što znači da je

neophodno da se odustane od ideja za stimulisanje privrede kroz znatno ekspanzivniju fiskalnu politiku. Eventualna realizacija takve fiskalne politike bi imala vrlo skroman uticaj na ubrzanje rasta privrede, pri čemu bi taj uticaj bio privremen, jer bi ubrzo došlo do pogoršanja makroekonomske stabilnosti, što bi povratno negativno uticalo na privredni rast.

Nakon što je ostvaren napredak u fiskalnoj konsolidaciji, stabilizaciji inflacije na niskom nivou, smanjenju kamatnih stopa i procenta loših kredita i dr., ključna ograničenja za rast privrede su u privrednom ambijentu. Tokom prethodnih godina privredni ambijent je poboljšan u nekim oblastima kao što je izdavanje građevinskih dozvola, rad inspeksijskih službi, regulativa tržišta rada, pojednostavljenje nekih administrativnih procedura. Međutim, opšti uslovi poslovanja koji se odnose na efikasnu zaštitu svojine i ugovora, finansijsku disciplinu, ravnopravnost učesnika na tržištu, suzbijanje korupcije, komplikovane administrativne procedure, kvalitet regulative i dr. još uvek su vrlo nepovoljni. Za ostvarenje napretka u ovim oblastima ključna je politička odluka da se napravi zaokret od partijske države i države koja je u funkciji privilegovanih interesnih grupa ka državi koja služi opštim društvenim interesima. Navedeni zaokret je presudan da bi se iskoristili potencijali društva za privredni napredak, odnosno da se uspostave pravila prema kojima bi ekonomski položaj pojedinca i preduzeća zavisio od njihovog doprinosa društvu, a ne od bliskosti sa Vladom, vladajućom strankom i neformalnim centrima moći. Takva pravila igre bi podstakla pojedince da više štede, investiraju, uvode inovacije, preuzimaju rizike i druge aktivnosti kojim se generiše privredni rast i zapošljavaju ljudi umesto da tragaju za vezama za državnim i partijskim funkcionerima, neformalnim centrima moći, plaćaju mito i dr. Suspenzija uticaja partijskih i drugih neformalnih struktura na privredu, uz suzbijanje sive ekonomije je preduslov za stvaranje ravnopravne tržišne utakmice i razvoj preduzetništva. Stoga bi usvajanja novih zakona, njihova dosledna primena i suspenzija van institucionalnih, klanovskih (partijskih, bezbednosno-kriminalnih i dr.), kanala odlučivanja trebalo da budu u fokusu Vlade u narednim godinama. Prostor za van institucionalne kanale odlučivanja bi bio smanjen privatizacijom ili stečajem preostalih bivših društvenih preduzeća i restrukturiranjem javnih preduzeća, jer bi se na taj način bitno smanjilo nelegalno odlivanje javnih sredstva u privatne džepove, što je jedan od uslova da navedena preduzeća postanu motori, a ne kočničari rasta privrede Srbije.

Na osnovu očekivanih međunarodnih okolnosti, najavljenih ekonomskih politika, kao i trendova unutar 2017. godini očekujemo da bi privreda Srbije u 2018. godini mogla da ostvari rast od oko 4%. Da bi se ostva-

rio ovaj rast potrebno se da se ubrza trend rasta sa oko 2,7-2,8% u ovoj godini na 3,2% u narednoj godini, što će se verovatno i dogoditi zbog snažnijeg rasta domaće tražnje. Dodatni uslov za rast od oko 4% u narednoj godini je da poljoprivredna sezona bude prosečna što bi impliciralo rast poljoprivredne proizvodnje za oko 10%. Prema tome, iako rast privrede od 4% izgleda prilično impresivno on će biti posledica skromnog trenda rasta od 3,2% i jednokratnog oporavka poljoprivrede.

Da bi se trend rasta privrede ubrzao na 4-5% neposredan uslov je da se investicije povećaju sa sadašnjeg nivoa od oko 18% na oko 25% BDP. Povećanje investicija je uslov da se poveća količina privatnog i javnog kapitala po radniku, koji predstavlja osnovnu determinantu nivoa razvijenosti zemlje. U tom kontekstu prilično je apsurdna ocena premijerke da Srbija treba da napusti model rasta zasnovan na investicijama i da pređe na rast zasnovan na inovacijama. Srbija ni do sada nije imala rast zasnovan na investicijama jer su one bile među najmanjim u centralnoj i istočnoj Evropi i nalaze se na nivou koji je tek malo veći od iznosa potrebnog da se zameni amortizovani kapital. Štaviše, inovacije i investicije nisu isključive jer inovacije dominantno nastaju kao rezultat investicija u istraživanja i razvoj, uključujući i investicije u ljudski kapital. Prema tome za rast privrede Srbije je neophodno da se povećaju ukupne investicije, uključujući i deo koji je usmeren na istraživanje i razvoj.

Održiv rast privrede podrazumeva da osnovi pokretači rasta budu investicije i izvoz, dok privatna i državna potrošnje treba da prate privredni rast. To znači da bi investicije u narednim godinama trebalo da rastu po stopi od oko 10% godišnje, sve dok ne dostignu nivo od oko 25% BDP. Takođe, za održiv rast na neophodno je da se u dužem periodu nastavi visok rast izvoza od preko 10% godišnje. Na drugoj strani privatna i državna potrošnja bi trebalo takodje realno da rastu ali bi njihov rast trebao da bude nešto sporiji od rasta BDP, sve dok se njihov nivo na uskladi sa nivoom BDP. Eventualni, brži rast tekuće potrošnje od BDP imao bi za posledicu ponovno povećanje spoljnotrgovinskog deficita u narednim godinama.

U ovom broj Kvartalnog monitora osim redovnih analiza i projekcija nalazi se Lupa Saše Randelovića u kojoj se analiziraju neophodne promene poreske politike Srbije u okviru procesa pridruživanja EU.